

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

Mgr Joanna Szczyrba-Poroszevska

Streszczenie rozprawy doktorskiej pt.

Kompetencje muzyczne studentów pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej

Praca doktorska z dziedziny: nauki społeczne; dyscypliny: pedagogika

Praca przygotowana pod kierunkiem naukowym: prof. zw. dr hab. Bożeny Muchackiej –
Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

Promotor pomocniczy: dr Agnieszka Lasota – Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN
w Krakowie

Słowa kluczowe: nauczyciel przedszkola, nauczyciel klas I-III szkoły podstawowej,
kształcenie nauczycieli, kompetencje nauczyciela, edukacja muzyczna.

Problematyka podjęta w pracy wpisuje się w badania nad kompetencjami nauczyciela. W szczególności dotyczy kompetencji muzycznych nauczyciela przedszkola i klas I-III szkoły podstawowej, które z perspektywy potrzeb dziecka oraz ucznia są istotne, aczkolwiek często w kształceniu akademickim i praktyce edukacyjnej traktowane marginalnie. Z tego względu autorka badań postanowiła wielostronnie zbadać rzeczywiste i deklarowane kompetencje muzyczne studentów ppiw oraz ich uwarunkowania (indywidualne, pozauniwersyteckie, społeczne).

Część teoretyczna zawiera dwa rozdziały. Pierwszy rozdział ma charakter ogólny – autorka badań kreśli w nim sylwetkę współczesnego nauczyciela pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej w kontekście dotychczasowego piśmiennictwa. W drugim rozdziale rozważania teoretyczne zostały zawężone do kompetencji muzycznych niezbędnych do pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym.

Przedmiotem badań uczyniono poziom kompetencji muzycznych prezentowany przez studentów kończących studia pierwszego stopnia przygotowujące do zawodu nauczyciela przedszkola i nauczyciela klas I – III szkoły podstawowej.

Celem było rozpoznanie poziomu kompetencji muzycznych studentów ppiw kończących studia pierwszego stopnia, zbadanie przekonań studentów ppiw na temat własnych kompetencji muzycznych, poznanie relacji między deklarowanymi, a rzeczywistymi kompetencjami muzycznymi studentów ppiw, poznanie uwarunkowań poziomu kompetencji muzycznych studentów ppiw, zbadanie przekonań nauczycieli praktyków na temat istotnych kompetencji muzycznych w pracy nauczyciela przedszkola i klas I-III oraz zaproponowanie rekomendacji do modelu kształcenia muzyki na studiach przygotowujących do zawodu nauczyciela przedszkola i klas I – III szkoły podstawowej.

Główną metodą badawczą był sondaż diagnostyczny, w ramach którego zastosowano następujące techniki: ankietę, pomiar dydaktyczny, techniki psychometryczne i techniki dokumentarne.

Badaną grupę stanowiło 201 osób, w tym 105 studentek ppiw kończących studia licencjackie na Uniwersytecie Pedagogicznym, a także 96 nauczycieli pracujących w przedszkolach oraz klasach I-III szkoły podstawowej. Proces badań właściwych trwał od 2015 do 2020 roku. Zebrano 775 arkuszy narzędzi badawczych, stanowiących 3263 strony materiału badawczego.

Zebrany materiał badawczy poddano analizie jakościowej (jakościowej analizie treści tekstowych, analizie narracyjnej, analizie porównawczej) oraz ilościowej (statystycznej m.in. statystyki opisowej, korelacje Pearsona, korelacje Spearmana, test t-Studenta, test ANOVA).

Badania wykazały, że:

1. Studenci ppiw uzyskali w większości przeciętny poziom kompetencji muzycznych. Szczegółowe osiągnięcia studentów ppiw w ramach kompetencji muzycznych charakteryzują się dużym zróżnicowaniem.
2. Studenci ppiw rozumieją pojęcie kompetencje muzyczne wieloznacznie – najczęściej utożsamiają je z umiejętnościami muzycznymi. Większość studentów ppiw ocenia swoje kompetencje muzyczne jako przeciętne, przy czym zaobserwowano duże zróżnicowanie samooceny w ramach szczegółowych wyników.
3. Między deklarowanymi i rzeczywistymi kompetencjami muzycznymi studentów ppiw istnieje dodatni, umiarkowany związek ($r=0,46$; $p<0,001$). Z przeprowadzonych badań wynika, że adekwatnie ocenić własne kompetencje muzyczne potrafi mniej niż połowa badanej grupy studentów.
4. W zakresie uwarunkowań deklarowanych i rzeczywistych kompetencji muzycznych - wykazano związki między rzeczywistymi kompetencjami muzycznymi, a: poziomem motywacji do uczestnictwa w zajęciach, zaangażowaniem na zajęciach muzycznych,

zdolnościami muzycznymi, niektórymi motywami do pojęcia studiów (m.in. zamiłowaniem do muzyki), liczbą zainteresowań muzycznych, dodatkowym przygotowaniem muzycznym, funkcjonowaniem muzyki w domu rodzinnym (a szczególnie między wykonywaniem muzyki, a także znaczeniem matki w kulturze muzycznej domu rodzinnego).

- wykazano istotne różnice międzygrupowe w zakresie rzeczywistych kompetencji muzycznych studentów ppiw dla: odczuwania przez nich zadowolenia/niezadowolenia z własnych działań muzycznych podejmowanych podczas zajęć, deklarowanego przez nich zaangażowania na zajęciach muzycznych, deklarowanej przez studentów liczby zainteresowań muzycznych, a także dodatkowego przygotowania muzycznego.

- wykazano zależności między deklarowanymi przez studentów ppiw kompetencjami muzycznymi (ich samoocena), a: odczuwaniem zadowolenia/niezadowolenia z własnych działań muzycznych podejmowanych podczas zajęć, deklarowanym przez studentów ppiw zaangażowaniem na zajęciach muzycznych, inteligencją emocjonalną, zdolnościami muzycznymi, liczbą zainteresowań muzycznych oraz dodatkowym przygotowaniem muzycznym.

- wykazano istotne różnice międzygrupowe w zakresie deklarowanych kompetencji muzycznych dla: zadowolenia/niezadowolenia z własnych działań muzycznych podejmowanych podczas zajęć, zaangażowania na zajęciach muzycznych, liczby zainteresowań muzycznych i dodatkowego przygotowania muzycznego.

5. W zakresie przekonań na temat kompetencji muzycznych prezentowanych przez nauczycieli praktyków wykazano, że w większości oceniają swoje kompetencje jako przeciętne. Badania pokazały, że deklaracje nauczycieli praktyków dotyczące samooceny kompetencji muzycznych nie zależą od miejsca pracy, stażu pracy, trybu studiów, ośrodka akademickiego, rodzaju wykształcenia. Jak wynika z przeprowadzonych badań między częstotliwością stosowania wybranego elementu kompetencji muzycznych przez nauczycieli, a poziomem ich samooceny kompetencji muzycznych zachodzi istotny związek. Przekonania nauczycieli i studentów ppiw są tożsame w zakresie trzonu kompetencji muzycznych, ogólnej samooceny kompetencji muzycznych i różne w zakresie szczegółowej samooceny poszczególnych elementów kompetencji muzycznych.

Na podstawie badań zaproponowano rekomendacje do praktyki edukacyjnej, które dotyczyły: zmiany polityki oświatowej z egalitarnej na elitarną, podniesienia jakości kształcenia studentów ppiw i modyfikacji aktualnej wizji kształcenia muzycznego, podjęcia praktycznych działań w celu zmniejszenia rozdźwięku między postulowanymi a realnymi kompetencjami muzycznymi osób nie będących specjalistami w zakresie sztuk muzycznych,

realizacji projektów wdrażających studentów i nauczycieli ppiw do uczestnictwa w kulturze muzycznej oraz współpracy z różnymi instytucjami kultury. Ponadto postulowano rozwijanie kompetencji społecznych także na gruncie edukacji muzycznej poprzez podejmowanie treningu samooceny kompetencji muzycznych i elementów inteligencji emocjonalnej na każdym zajęciach muzycznych.

Przeprowadzone badania pozwalają przypuszczać, że kompetencje muzyczne studentów ppiw umożliwiają im w stopniu dostatecznym realizować założenia procesu edukacji muzycznej w przedszkolu i klasach I-III. Warto jednak podjąć szerokie działania aby stopień powszechnego przygotowania studentów i nauczycieli ppiw w zakresie edukacji muzycznej był jak najwyższy w stosunku do ich możliwości oraz charakteryzował się znanstwem i bardzo wysokim poziomem kompetencji.